

7. Манжай О. В., Манжай І.А. Правові засади захисту інформації: підручник. Харків : Панов, 2020. 162 с. : іл. ISBN 978-617-7634-85-9.

Мельник Олександр Олександрович,
аспірант Національної академії внутрішніх
справ

ПРЕДМЕТ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ

У науці кримінального права відсутній єдиний підхід до розуміння предмету кримінального правопорушення. З'ясування змісту даного кримінально-правового поняття є результатом аналізу його ознак і дозволяє сформулювати зокрема такі правила встановлення предмета посягання: предмет злочину є складовою об'єкта злочину та нерозривно пов'язаний із суспільними відносинами, які охороняються кримінальним законом, і яким завдано істотної шкоди чи створюється загроза її заподіяння; предмет злочину є факультативною ознакою (якщо він визначений у законі – тобто безпосередньо названий у кримінально-правовій нормі або логічно випливає з її змісту, – предмет стає обов'язковою ознакою конкретного складу злочину) [2, с. 171-172].

Предметом службового підроблення є офіційний документ, що безпосередньо вбачається із положень ч. 1 ст. 366 КК України, згідно якої альтернативні діяння, що утворюють склад службового підроблення, мають вчинятись саме службовою особою і саме відносно офіційних документів. У диспозиції ч. 1 ст. 366 КК України вжито словосполучення «офіційні документи» у множині, тоді як усталений підхід у правозастосуванні передбачає кваліфікацію дій особи за даною кримінально-правовою нормою за вчинення службового підроблення принаймні одного офіційного документа. Такий підхід є виправданим, відповідає загальній побудові кримінально-правових норм у випадках визначення кількісних ознак у складах кримінальних правопорушень («двох або більше», «кількох» тощо). З метою точного викладення змісту положень ч. 1 ст. 366 КК України доцільно вжити у вказаній нормі словосполучення «офіційні документи» у відповідному відмінку в однині. Варто зазначити, що у ст. 358 КК України йдеться саме про офіційний документ (тобто зазначено у відмінку однині).

Зміст поняття офіційного документа у тому числі для складу службового підроблення визначено у примітці до ст. 358 КК України. Таке нормативне визначення поняття здійснено через загальне поняття документа (шляхом вживання законодавцем словосполучення «...під офіційним документом слід розуміти документи ...») та набору

істотних ознак, які дозволяють віднести документ до офіційного. В свою чергу закон про кримінальну відповідальність не містить визначення поняття документа, тому в науково-практичній літературі пропонується послуговуватись іншими актами законодавства, зокрема, Законом України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ «Про інформацію», Законом України від 09.04.1999 № 595-ХІV «Про обов'язковий примірник документів» [1, с. 1218].

Аналізуючи підходи науковців з кримінального права до поняття документа Н.О. Тімошенко виділяє такі загальні ознаки документа: 1) наявність юридичного змісту – документ повинен засвідчувати факти і події, які мають юридичне значення (внутрішня, змістовна сторона); 2) наявність необхідних реквізитів, джерело походження – уповноважений суб'єкт (зовнішня сторона) [3, с. 59].

Кримінально-правовий аналіз змісту нормативного визначення поняття офіційного документа дає можливість виокремити наступні групи істотних ознак офіційного документа, яким він має відповідати аби визнаватись предметом службового підроблення: 1) містить зафіксовану на будь-яких матеріальних носіях інформацію, яка: а) підтверджує чи посвідчує події, явища або факти, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, б) може бути використана як документи – докази у правозастосовчій діяльності; 2) складається, видається чи посвідчується службовою особою; 3) складений з дотриманням визначених законом форм; 4) містить передбачені законом реквізити.

Офіційний документ має відповідати усім ознаками із кожної з чотирьох груп істотних ознак, оскільки законодавче формулювання примітки до ст. 358 КК України не дає можливість зробити висновок про їх альтернативність. Перша група ознак стосується змістовного наповнення офіційного документа, яке має бути зафіксоване на будь-яких матеріальних носіях інформації (наприклад, папері, магнітній, кіно-, фотоплівці, оптичному диску). Така ознака як підтвердження чи посвідчення певних подій, явища або фактів, які спричинили чи здатні спричинити наслідки правового характеру, є альтернативною поряд із ознакою можливості використання офіційного документа як доказу у правозастосовчій діяльності. Нормативний кримінально-правовий зміст понять «наслідків правового характеру», «доказів у правозастосовчій діяльності» у вітчизняному законі про кримінальну відповідальність відсутній, що зумовлює необхідність послуговуватись іншими актами законодавства, судовою практикою для визначення орієнтирів змісту та обсягу відповідних понять. Так, мотивуючи висновок про те, що декларація про готовність до експлуатації об'єкта, є офіційним документом, Верховний Суд у постанові від 15.02.2021 № 727/5768/18 вказав, що цей документ був доказом готовності до експлуатації об'єкта будівництва і його подання стало зокрема

приводом для реалізації компетентним органом однієї з своїх функцій здійснення державного архітектурно-будівельного контролю. При цьому під правозастосуванням Верховний Суд розуміє зокрема «владну діяльність компетентних органів та посадових осіб з підготовки і прийняття індивідуального юридичного рішення в юридичній справі на основі юридичних фактів і конкретних правових норм», «управлінську діяльність органів державної влади, зокрема їх посадових осіб, а також уповноважених державою суб'єктів з винесення конкретно-індивідуальних приписів, якими на одних учасників правовідносин покладаються обов'язки, а іншим надаються права» [4].

Офіційний документ як предмет службового підроблення обов'язково складається, видається чи посвідчується службовою особою (у розумінні ст. 18 КК України), – такого висновку слід дійти з огляду на спеціального суб'єкта кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 366 КК України. Тобто, у даному випадку перелік суб'єктів, який міститься у примітці до ст. 358 КК України, якими складаються, видаються чи посвідчуються офіційні документи, є дещо вузьким (не охоплює зокрема окремих громадян, у тому числі самозайнятих осіб, яким законом надано право у зв'язку з їх професійною чи службовою діяльністю складати, видавати чи посвідчувати документи) і не узгодженим із формулюваннями, вжитими у ст. 18 КК України щодо визначення ознак службової особи.

Положення законів як правило визначають загальні правові засади (у тому числі компетентного суб'єкта правотворення), порядок визначення відповідних форм, реквізитів документів. Судова практика свідчить, що у даному випадку розкриття таких обов'язкових ознак офіційного документа міститься у інших нормативно-правових актах. Верховним Судом визнавалось службовим підробленням внесення недостовірних відомостей до електронного журналу пасажирського пропускового пункту АСМО «Інспектор» за допомогою логіну і паролю, оскільки ведення цього журналу передбачено наказом Держмитслужби України від 04.11.2010 № 1341 [5], складання рапорту про виявлене адміністративне правопорушення із недостовірними відомостями, оскільки він складався відповідно до наказу МВС України від 27.07.2012 № 650 і містив адресата, дату і підпис автора [6]. З цієї метою доцільно змінити термін «закон» вжитий примітці до ст. 358 КК України щодо форм і реквізитів документів, замінивши його словосполученнями на зразок «які встановлюються на підставі закону», «законодавство».

Таким чином, предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 366 КК України, є офіційний документ; це обов'язковий елемент даного складу кримінального правопорушення. Офіційний документ як предмет службового підроблення можна

визначити як документ із встановленими законодавством вимогами до його форми, змісту (реквізитів) та службової особи, уповноваженої на складання, видачу, посвідчення такого документа.

Список використаних джерел

1. Андрушко П.П., Гончаренко В.Г., Фесенко Є.В. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Вид. 2-ге. Київ, 2008. 1428 с.
2. Музика А.А., Лащук Є.В. Предмет злочину: теоретичні основи пізнання: монографія. Київ, 2011. 192 с.
3. Тімошенко Н.О. Кримінально-правова характеристика підроблення документів, печаток, штампів та бланків, їх збуту та використання. Дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2009. 234 с.
4. Постанова Верховний Суд від 15.02.2021 № 727/5768/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95042465>.
5. Постанова Верховного Суду від 03.11.2022 № 715/758/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107251729>.
6. Постанова Верховного Суду від 16.02.2023 № 760/14696/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/109211505>.

Мокряк Вікторія Дмитрівна,

здобувач наукового ступеня доктора
філософії Національної академії внутрішніх
справ

ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДУ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ

Як проголошує Основний закон нашої держави – Конституція України, однією з найважливіших та невід’ємних складових загальнодержавної системи забезпечення національної безпеки, територіальної цілісності та суверенітету України є охорона державного кордону.

Якщо до початку повномасштабного вторгнення російської федерації на нашу землю найбільш суспільно небезпечними видами протиправної діяльності організованих злочинних угруповань було перенаправлення через державний кордон України зброї, наркотиків, техніки, сигарет, то з початку 2022 року пріоритети змінилися у бік незаконного перенаправлення осіб через державний кордон України.

На сьогодні незаконна міграція на території України набула загрозливих для національної безпеки масштабів, оскільки це явище стимулює зростання транснаціональної злочинності, розвиток підпільного ринку праці, поширення наркотиків, епідеміологічних та інфекційних захворювань та лягає тягарем на плечі платників податків. У той же час згідно з даними правоохоронних органів організація